

Bezoek AFRICAMUSEUM IN TERVUREN en thema WANDELING in het Park

Donderdag 27 maart 2025

Samenkomen aan de Bib in Sijsele, vertrekken met een frisse 2 Celsiusgraden om 7u15 in de zo vroege ochtend en voor de rest van de dag genieten van 17 graden en een wolkeloze blauwe hemel. Maart is zich blijkbaar aan het herpakken: geen maartse buien en is in een goede bui. Wij konden er maar van genieten. De Neos-groep van 50 heeft zijn goede naam eer aan gedaan: kameraadschappelijk, gedisciplineerd, op tijd, en vooral is het gevoel aanwezig dat iedereen er bij hoort. Zo heeft iedereen het graag.

restant van eerste kasteel/jachtpaviljoen en gebleven kapel

Het was te verwachten dat we file zouden hebben op de E40 en de binnenring van Brussel. Dat het echt heel erg zou zijn, dat was onverwacht. De minuten kropen vooruit en ook voor de autocar was het bijwijken kruipen naar Tervuren. Onze goede en handige chauffeur kon hier en daar een paar kilometers file voorbischuiven. We gingen wel naar Ter-vuren, maar onze chauffeur heeft blijkbaar nog voor hete verkeers-vuren gestaan. Het was, als we het positief bekijken, een gelegenheid voor wat sightseeing, en genieten van de frisgroen ontluikende natuur langs de weg. We hadden gehoopt om er ca. 9u30 te zijn, zodat nog een sanitair bezoek mogelijk zou zijn. Kleine pech: we waren er 10u10. Na het eer aandoen aan de toiletten, konden om 10u25 de 3 gidsen met hun voor ons volledig nieuw verhaal starten.

Prauw

masker van de koning

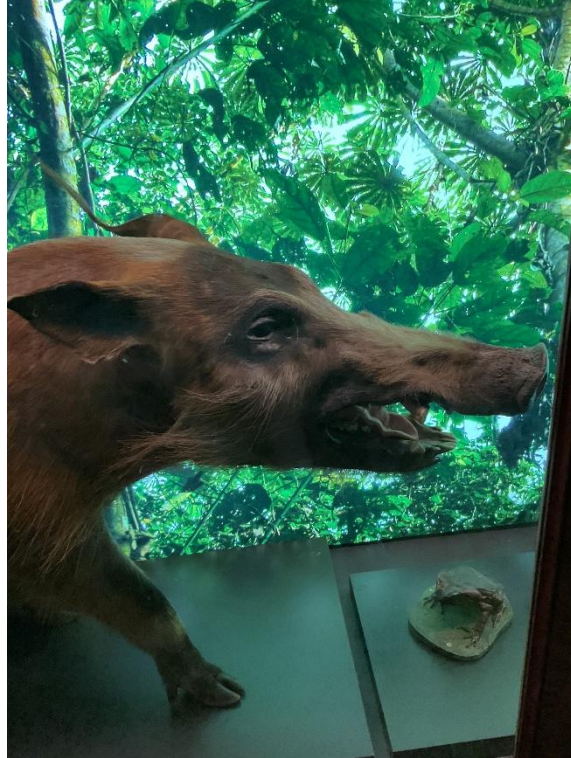
Het eerste wat we zien is een enorme prauw uit een stuk en dus uit één boom. 20 m lang? Moet een kastaar van een dikke boom geweest zijn. En dan het uithollen van de stam. Voor de prauw kon gebruikt worden, werd er zelfs een vuurtje in gestookt, en natuurlijk vlug geblust, om de poriën waterdicht te maken. Men heeft destijds toeren moeten uithalen om

hem hier binnen te krijgen, maar krijgen hem nooit meer in één stuk terug buiten. Varen gebeurde met peddels. Toch is er later een opening in gemaakt voor een buitenboordmotor. Het was anders niet comfortabel genoeg ... voor bepaalde hoge gasten.

We konden uiteindelijk slechts 4 of 5 “zalen” aandoen. Tijdsgebrek, maar er is ook zoveel te zien en te zeggen. Over rituelen en ceremonieën. Over maskers, over besnijdenis bij de overgang naar volwassenheid. Over graven en hun rijke inhoud. Over bijgeloof. Over kleine en grote dieren. Uitleg kregen we ook over de geschiedenis, over de onderwerping van de Congolezen, die moesten werken (als slaven) als betaling van belastingen. Over het aftroggelen van gronden van stamhoofden die iets tekenden met een kruisje, wat ze niet konden lezen. Over de uitbuiting van grondstoffen en hout die zo bijzonder veel en divers aanwezig zijn in Congo, het huidige Zaïre. De verminkende straffen toen de Belgen het nog voor het zeggen hadden, kenden we van vroeger. Dat het geheel van het Africamuseum zo groot en uitgebreid is, was verrassend. Om niet te spreken van het immense park van Tervuren van 205 ha. dat met een tipje aansluit bij het Zoniënwoud. Dat tipje is het arboretum in het park. Met een ongekend rijke diversiteit aan bomen. Het museum zelf is onlangs grondig vernieuwd; een onthaalgebouw is bijgebouwd, van waaruit via immense trappen of een lift, en ondergrondse vroegere “kelders” het “museum”-paleis kan worden bereikt. In 2018 werd het heropend na 5 jaar vernieuwing.

Wat toelichting over het museum.

Vooraf: het is niet zinvol om hier alles over de geschiedenis van Congo, van het museum en van de expo in het museum, te vertellen. Wie het wil kan zelf via internet, google en Wikipedia dieper graven in dit boeiend thema.

Het “paleis” is gebouwd door koning Leopold II. Vroegere namen: Paleis der Koloniën, Congomuseum, Museum Midden-Afrika, nu: Africamuseum, waarmee men de maatschappelijke gevoeligheid heeft gevolgd. Nu wordt zelfs de huidige naam van Africamuseum opnieuw door sommigen betwist. Reden: België hoeft zich niet op te werpen als “open” voor Afrika, en daarmee zijn Congolees verleden doen vergeten, daar waar het museum het pijnlijke Congolees verleden van België blijft uitwasemen. Dit gevoelig punt wordt een uitdaging voor de directeur. Het probleem van de geroofde kunst, zogeheten “roofkunst”, is een netelig item; die “roofkunst” (niet alles hier is roofkunst) kan teruggeëist worden. Maar wat is echt geroofd? Er is een bilateraal verdrag over de teruggave. Maar hoe bewijs je het. Van sommige stukken is de weg van afkomst niet te achterhalen. Van andere zeer duidelijk. Moet dit alles dan terug naar hun land?

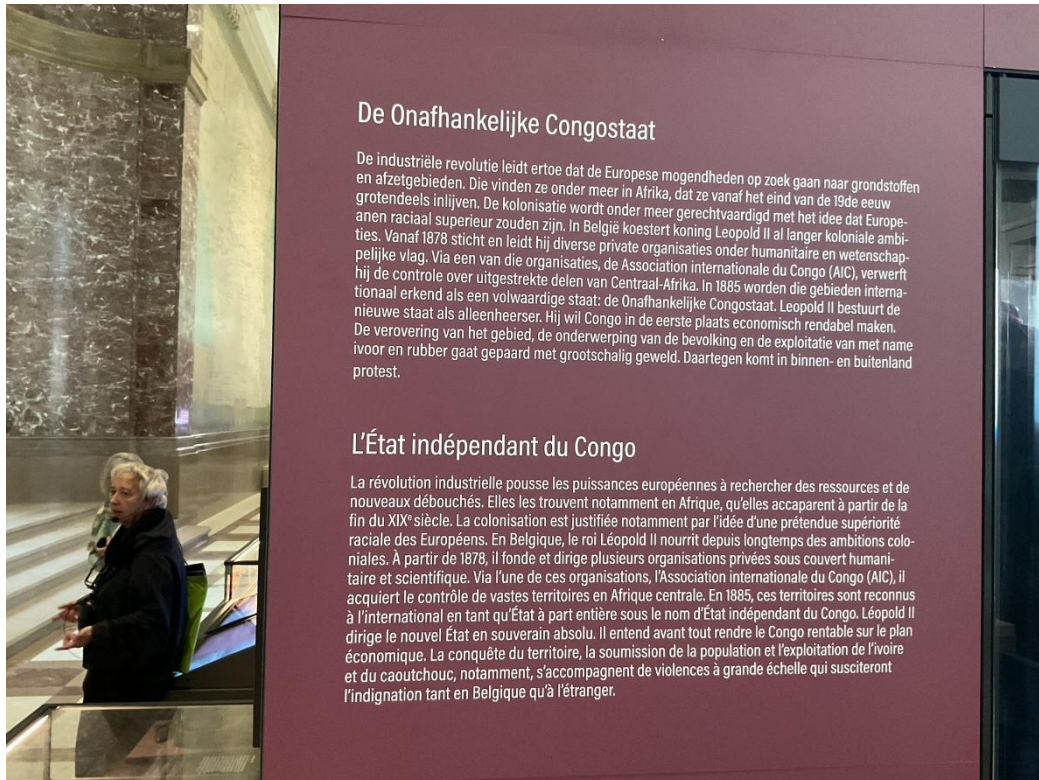

Wetenschappelijke afdeling

nieuw paleis

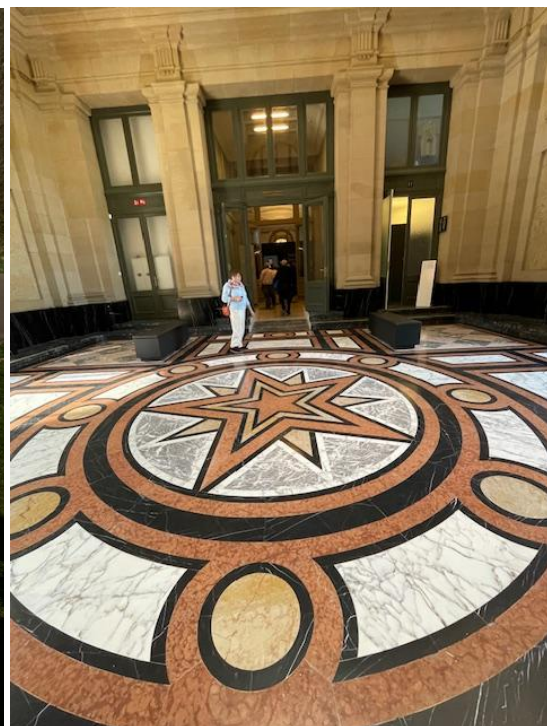
Congo was destijds het persoonlijk “bezit” van Leopold II. Hoe kwam dit? De grote mogendheden verdeelden Afrika. België deelde in de “brokken”. België had een ultra-liberale grondwet en het hebben van een kolonie, wat ingaat tegen de zelfbeschikking, paste toen niet binnen dat liberale gedachtengoed. Zo werd de koning zelf “bezitter” van Congo. “Zijn” land moest bestuurd worden, het moest uitgebouwd en vooral geëxploiteerd worden. Bedrijven en andere landen waren welkom. Exploiteren vergt mensen, maar ook de grootindustrie en het grootkapitaal. Arbeidend volk en investeerders aantrekken doe je door het bekend te maken en daar diende o.m. de Afrikatentoonstelling n.a.v. de wereldtentoonstelling van 1897 voor. Dus niet enkel om aan te tonen dat daar aan “beschaving” werd gedaan. En welke beschaving dan nog: het Westers leven en denken, godsdienst en geschiedenis overplanten.

Voor het bestuur, zolang Leopold II Congo nog niet had overgedragen aan België, had hij een aparte regering en administratie in Brussel. Bijzonder is dat de koning zelf nooit een voet in Congo heeft gezet. Het geheel was toen en is nu nog niets anders dan een leegroven van een land: erts, goud, ivoor, rubber, hout... België voerde vooral staal uit voor de spoorwegen, bouwmaterialen e.a. Slavernij en “vervoer en doorvoer van slaven was ook een praktijk.

Zaire gelegd op de kaart van Europa

grote variëteit aan marmer

Wat is dit Africa museum?

Het is een wetenschappelijke federale instelling geworden en gebleven. Onder de bevoegdheid dus van de federale regering. In de feiten opnieuw is het niet louter een wetenschappelijke instelling omdat het ook een publiek museum is en dus tweeslachtig. Krijgt het ook een X op zijn identiteitskaart? Beide ondersteunen wel mekaar. Als wetenschappelijke instelling is het overigens zeer uniek, zeer competent en zeer befaamd met een team van 200 medewerkers. Dit is niet gering. Voortdurend wordt er wetenschappelijk onderzoek gedaan rond Congo, rond fauna en flora, rond hout en grondstoffen en hoe dan ook over Midden-Afrika. Onderzoek dat wellicht nooit af is. Het geheel van museum en onderzoek is verspreid over meer gebouwen dan louter het museum zelf.

Ooit gestart in Tervuren n.a.v. een tijdelijke tentoonstelling in 1897 als koloniaal luik van de Wereldtentoonstelling in Brussel bij de Half eeuwfeest-paleizen, Jubelpark of cinquantaire. Het eerste gebouw in Tervuren heette toen: Paleis der Koloniën of Koloniënpaleis. Het is snel te klein en Leopold bouwt een groter paleis naar het voorbeeld Le Petit Palais in Parijs en wordt geopend in 1910. Leopold had geen geluk: hij was in 1909 gestorven en miste de opening. Buiten oogt het zo klassiek mogelijk. Binnenin zijn de art nouveau-trekken overvloedig. Het geheel wordt in 2018 herdoopt tot Afrikapaleis. In 1897 werden voor de expo 3 diverse Congolese dorpen (na)gebouwd in het park van Tervuren. Een aan het water van de vijver, een in een bos en een in open veld. Later was daar veel kritiek op omdat het een menselijke dierentuin werd genoemd. Vernederend als opzet voor Congo en de Congolezen die men toen naar hier had gehaald. Tijdens de overvaart waren al 2 Congolezen gestorven die een zeemansgraf kregen, en ook hier tijdens de expo stierven er nog eens 8 die uiteindelijk aan de kerk van Tervuren begraven liggen na lang gesol met hun dode lichaam. Ze waren hier niet aangepast aan klimaat en kou, en waren vatbaar voor onze ziektes.

Om volk naar de expo in Tervuren te krijgen kwam er (op aansteken van de koning?) een spoorlijn en station, een tram, een monorailtrein die 150 km/uur kon halen, een grootse Tervurenlaan voor het koetsverkeer, ... Een jaar na de expo kreeg het initiatief een permanent karakter en ontstond het Musée du Congo. In het museum vind je een overvloed aan Afrikaanse, of toch voornamelijk Congolese kunst, voorwerpen uit het dagelijkse leven, uit de rituelen van het leven, over de dieren, over het hout, landschappen en biodiversiteit, ertsen en mineralen, geschiedenis, muziek en talen, ... Zo uitgebreid dat de rondleiding niet eens de helft van de zalen kon aandoen. Je zou een hele dag moeten besteden, rustig op je eigen tempo. Een gidsbeurt is altijd in tijd beperkt. Het is een uitnodiging om nog terug te gaan en nader kennis te maken met de ongelooflijke rijkdom aan feiten, voorwerpen en toelichting, aan wetenschappelijk onderzoek en expertise. Het gebouw zelf is overigens ook bijzonder fraai.

Na de rondgang met de bus naar het restaurant in het Cultureel Centrum de Warande in centrum Tervuren. Vlotte bediening in een apart lokaal dat net te klein en dus net niet groot genoeg was om onze 50 leden te laten lunchen. Maar het is goed gelukt, de gerechten waren prima, de drank en vooral de sfeer ook ... Door sluiting van de Lunch Garden in het museum moesten we uitwijken naar een restaurant in het dorp, een grote km. ver.

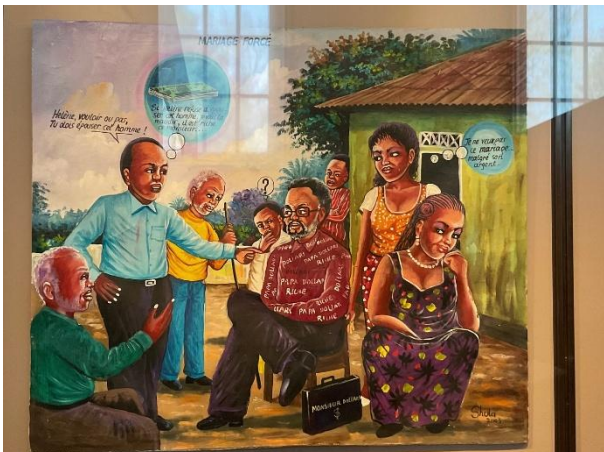
Iets na 14 uur konden de 2 gidsen ons op sleeptouw nemen voor een tochtje door een klein gedeelte van het park en langs het museumpaleis. Een tochtje schrijf ik, want de gids wees erop dat we slechts een 20ste deeltje wellicht hebben gezien. Geen nood, we hebben er een mooi beeld van gekregen met bos, grote vijvers, resten van een vroeger kasteel (als jachtpaviljoen) en goesting om terug te komen en nog meer te verkennen. Het is een geschiedkundig belangrijk deel van het park omdat hier het Afrikadeel van de Wereldtentoonstelling van 1897 was gesitueerd, aansluitend bij het dorp van Tervuren en het museumpaleis. En ook echt verbonden met onze “vaderlandse geschiedenis”.

Het park, Tervuren en de omgeving heeft al een historische betekenis van in de tijd van de Habsburgers en zelfs veel vroeger. Burcht en jachtslot aan de vijver werden in 1781 gesloopt op bevel van Keizer Jozef II. In 1830 kwam het gehele park in handen van de Belgische staat. De koning liet het beheer in handen geven van de kroonprins die van het park een juweeltje heeft gemaakt. Wat ik hier schrijf is wat snel door de bocht, maar daarop kwam het neer. Einde 19de eeuw werd het dan aangewend voor het koloniale deel van de wereldexpo, en het Paleis voor Midden-Afrika, tegenwoordig Africa-museum. Tijdens de rondgang in het museum en door het park kregen we ondergedompeld in een bad van info over Congo-vrijstaat, economie en rijkdom. Van dit alles in met Africa-museum wellicht de rijkst gedocumenteerde instelling ter wereld over Congo, en bij uitbreiding ook iets over Afrika.

Er is veel meer verteld door de gidsen. Het is niet mogelijk alles hier weer te geven. Het is de moeite waard om zelf of met enkelen terug te gaan en een of twee dagen te nemen voor museum en park. Met een audiogids in het museum, om het rustig over te laten komen. Wat ook de geschiedenis, de misbruiken enz. mogen geweest zijn, het is een deel van ons, een deel van België, een deel van ons collectief geheugen. Je moet die achtergrond ook kennen om de huidige situatie in Midden-Afrika met Zaïre en destijds Rhodesië e.a., de onafhankelijkheid van Congo en de andere landen, de Katangacrisis, Rwanda, de Simba's, opstanden, oorlogen, uranium, USA, China, Lumumba, Mobutu, de missionering, enz. enz. te begrijpen. Veel heeft immers zijn oorsprong in de "opdeling" destijds van Afrika. Ook de verantwoordelijkheid van de grootmachten in de 19de eeuw, van Leopold II, van het groot kapitaal en de groot industrie, ... En dan weten, en dat toont het museum, hoe prachtig dit land is, hoe rijk zijn fauna en flora, hoe rijk het land zou kunnen zijn. Gekoppeld aan de grote miserie en chaos nu. En hoe de steuninitiatieven van de overheid, Ngo's, kerken, en congregaties het land en zijn inwoners helpen sociaal, qua scholen en medisch in leven te houden. Ook dat is een verdienste, in het belang van de gewone mensen, jong en oud.

Toemaatje: in Zaïre is veel kunst. Maar ook hier zijn er schilderwerken over Zaïre (of Midden-Afrika?), gemaakt door niet-Zaïrezen. Hierna schilderijen in het museum die het koloniaal probleem onderstrepen, het nieuwe kleurrijk Afrika tonen, maar ook de vinger leggen op sociale problemen.

Alle mooie dagen kennen een einde, files ook.

En ... ook 's avonds op de buitenring zeer druk verkeer.

Tekst: W. V. en Wikipedia

Fotos: Will V. en Bernadette V.